

MODERN HAYATIN YENİDEN KURGULANAN GELENEKLERİ HOLLANDA QUEEN'S DAY FESTİVALİ

Reconstructed Traditions of Modern Life Queen's Day Festival in The Netherlands

Doç. Dr. Gülin ÖĞÜT EKER*

ÖZ

Gelenekler *kutsal*, modern bilim ve felsefi akımlar *din dışı* ve *nesnel* midir? Modernliğin *egemen güç* ve *muteber* kabul edildiği 21. yüzyılda, *arkaik* ve *çağdışılık* olarak algılanmaya çalışılan gelenek, derin yapıda entelektüel ajitasyon sorunudur. Sosyal bilimlerde oluşturulmaya çalışılan bu düşünceden hareketle, makalede, geleneğin insan hayatındaki anlamlandırma misyonu sorgulanırken modernlik algısı içindeki yeri tartışılacaktır. Gelenek ve modernlik alt yapısı üzerinden gerçekleştirilen tartışmada, geleneğin, modern insanın ihtiyaç ve beklentilerini karşılayamadığı düşüncesinin, Oryantalist bakış açısıyla Doğu ve özellikle İslam toplumları için oluşturulmuş bir önyargı olduğu algısı, Batı toplumlarında yaşatılan geleneksel uygulamalar üzerinden verilecektir. Doğu/Batı toplumlarında gelenek ve modernlik anlayışlarının benzerlik/farklılıklarına da dikkat çekilirken kuramsal ve teorik bilgiler, Hollanda Queen's Day Festivali üzerinde somutlaştırılacaktır. Araştırmanın sonunda, modernliği, Avrupa ve Amerika kültürüyle eş değer tutan Batı mantalitesinin geçmişini ve geleceğini, geleneğe dayandırmayı *zenginlik* ve *değer* kabul ettiği; Doğu toplumlarının ise, *gericilik* ve *utanma* aracı olarak algıladıkları tezi ortaya konulacaktır. *İşlevsel Halkbilimi Teorisi* perspektifinde analiz edilecek olan Queen's Day Festivali'nin de, Kapitalist sistemde kültürel üretim ve tüketim alanına dönüşerek modern dünyayı biçimlendirdiği ve *ontolojik güven* gereksinimine hizmet ettiği hükmüne varılacaktır.

Anahtar Kelimeler

Queen's Day, festival, gelenek, modernizm, ontolojik güven.

ABSTRACT

Are the traditions sacred while the modern science and the philosophical movements are profane and objective? In the 21st century where modernity is considered the dominant power and valid, tradition which is often perceived as archaic and anachronistic is an intellectual agitation problem in the deeper structure. Starting from this thought that is sought to be formed in social sciences, the article discusses the position of tradition in the perception of modernity while questioning its mission of making sense in a person's life. In the discussion built upon the foundation of tradition and modernity, the idea of tradition's inability to meet human needs and expectation is a prejudice formed for Eastern and Islamic societies in particular, will be presented with an orientalist perspective through traditional practices kept alive in Western societies. While similarities and differences of understandings of tradition/modernity in Eastern and Western societies, hypothetical and theoretical information will be embodied in the examples of Netherlands' Queen's Day Festival. In conclusion, an argument will be made that the Western mentality considers that basing its past and future on tradition represents *richness* and *value*, which equates European and American cultures with modernity, while Eastern societies perceive their traditions as obscurantism and a cause of *embarrassment*. The conclusion to be reached is that Netherlands' Queen's Day Festival that will be analyzed through the Functional Folklore Theory, shape the modern world by transforming into a cultural production and consumption field in the capitalist system and serve the need of *ontological security*.

Key Words

Queen's Day, festival, tradition, modernism, ontological security.

* Hacettepe Üniversitesi, Türk Halkbilimi Bölümü, Ankara/Türkiye, eker@hacettepe.edu.tr

Toplumsal Kararlılık Olarak Gelenek ve Yapısal Farklılaşma Olarak Modernizm

İnsan hayatını anlamada tarihin en önemli veri olduğunu savunan Alman felsefeci Dilthey'in, Hegel'in 'geist'lerini (tin) toplumsal sistemin mekanizması olarak görmesi gibi, modernlik de geleneğin gücünü kabul etmemekle birlikte sosyal hayatta insanların tercihlerinde geleneksel bilgiyi yeniden şekillendirir.

Kolektif bellekte kodlanarak saklanan *toplumsal kararlılık* olan gelenek, insan hayatını düzenleyen, anlamlandıran ve bütünlük kazandıran normlar sistemidir. Geleneğin, tarihsel kökene ve ortak değer yargılarına dayanan yapısal özelliği, kültürel değerleri kimlik ve kişilik göstergesi olarak yaşayan/yaşatan ülke insanının belleğinde *kanun* yaptırımında algılanmasına sebep olur. Le Bon'un (1997: 78) "Tapınaklarda geleneklerden daha heybetli putlar yoktur. Saraylarda geleneklerden daha güçlü hükümdar bulunmaz" sözü geleneğin, toplumsal yapıdaki ilkesel sürekliliğinin bir göstergesidir.

Modernizm ise; gündelik hayatın gereksinimlerinden düşünce, sanat, ahlâk, din, kültür vb. alanlara kadar toplumsal yapının her kademesinde yapısal anlamda bağımlılığı azaltarak bireyi ve bireyselliği ön plana çıkarır. Ortaçağ'ın sonunda, feodal toplum yapısının, ekonomik, politik ve kültürel açılardan ulus-inşa süreciyle ulus dev-

let boyutuna taşınması aşamasında yaşanan gelişmeler, 'akıl' ve 'bireysellik' ilkeleriyle âdeta dünyayı yeniden şekillendirme amacını taşıyan modernizmin temellerini oluşturur. Bir anlamda modernizm, siyasal, toplumsal, kültürel değerlerin ortak ve tekrarlanan kabulü olan geleneğin, bireysellik etrafında idolleştirilen toplumsal formülüdür.

Modernizmin, 'geçmişin erki olan geleneği reddetme' ve 'bugünün iktidarı olarak akıllı tek erk kabul etme' düşüncesi, endüstrileşmiş kent merkezli modern insanın, sezgileri, dini ve geleneğin öğretilerini reddetmesini zorunlu kılar.

Oysa Alman felsefeci Hans Georg Gadamer'in "En köklü devrimlerde bile, sanılanın aksine eskiye ait çok fazla unsur muhafaza edilir." cümlesinde yüklenen anlam gibi rasyonelliğin geleneksel bilgiyle tezat olduğunu savunan; 'geleneksel'le 'bilgisizlik'i ve 'arkaizm'i eş değer gören zihniyet, aslında 'değişme geleneği'ni (Shils 2003: 102) kullanarak geleneğin varlığını tescil etmektedir. İlkel insandan modern insana evrilen insanlık kültür tarihinde gelenek, sahip olunan kültürel bellekteki ortak sosyo-kültürel unsurlarla dünya görüşünü ve değer yargılarını oluşturur. Bu sebeple gelenek, toplumsal düzeni sağlama ve muhafaza edebilme misyonuyla, insanın olduğu her dönem ve mekânda kendine varlık alanı oluşturabilir.

Geleneğin Batı Toplumdaki Algısı

İranlı akademisyen ve düşünür Seyyid Hüseyin Nasr'a göre geleneksel öğretilerdeki tüm unsurlar *kutsal* iken, modern bilim ve felsefedekiler

profan ve *dünyevî*dir.¹ ‘Modern insanın, kim olduğunu unutmaya başladığı gün yaktığı ateşle ellerini de yaktığını’ ve salt aklın gücüne dayanan bilimin, insanın varoluş amacını unutturduğunu ifade eden Nasr’a göre modern medeniyet, Rönesans’tan bu yana Batı’daki uygulamalarıyla başarısızlığa uğramıştır. Modernleşmeyle birlikte insanın, ilk ve en önemli önceliğini ruhunu kuşatan dini yok etmeye vermiş olması, kişiyi kötülüğün ve günahın anlamını bile sorgulamaya sürüklemiştir (2015: 17-19).

Skolastik düşüncede tek ve en büyük güç olan kilisenin, toplumsal yapıyı şekillendirmesi ve toplumu baskı altında tutması, modernizm düşüncesinde aklın en önemli aktör olmasını gerektirdi. Bir başka ifadeyle modernlik, din ve Tanrı kavramlarından mümkün olduğunca arındırılmış toplumsal yapının yeniden düzenlenmesi anlamını yükledi. Modernlik, tamamen din dışılık veya ‘ateistlik anlamına gelmemekle birlikte, modern toplumlardaki dinsel örgütlenmelerin azaldığı ve örgütsel yapısını yitirerek’ özellikle Amerika din sosyolojisi literatüründe ‘dinsel tercih ve sivil din’ (Zijderveld 2007: 218) kavramlarıyla gündeme gelmektedir. Zijderveld, modernleşen toplumlarda yalnızca *kilise* değil *mahalle* ve *ailenin* de işlevini kaybederek *bireysellik* ve *profesyonelliğin* ön plana çıktığını ifade eder.

Emile Durkheim ve Max Weber’in düşüncelerini bir teoride birleştiren Talcott Parsons’un modernleşmeyi ‘yapısal farklılaşma’ ve ‘kültürel genelleşme süreci’ olarak kabul etmesi, kolektif

bilinç açısından toplumsal yapıdaki düzenlemenin farklılığını da ortaya koymaktadır.²

Ben merkezli modern insan, özgürlüğünü kısıtlayacağı, kurallara uymaya zorlayarak sınırlarının genişlemesine imkân vermeyeceği zannıyla din ve geleneğe karşı duruş sergiler. Bir başka ifadeyle, bağımsızlığı hayat tarzı olarak kabul eden modern insanın tüketime olan bağımlılığı, özelde insanın, genelde toplumun temel ihtiyaçlarından olan din ve gelenek olgularını da tüketme eğilimi göstermektedir.

Aslında, Hermenotik açıdan modernizm ile din ve gelenek ilişkisi, Harvey Cox (1973: 11)³’ün ‘lösemi ve sosyal vücut’ teşbihindeki beyaz ve kırmızı kan hücreleri arasındaki dengenin bozulması sonucu lösemi oluşması gibi, modern insanın kendi bedeninde akıl, din, sosyal öğreti dengesini sağlayamayıp tehdit şeklinde algılamasına benzemektedir. ‘Biz’ merkezli geleneksel değer ve yaşama üslubunu, değiştirilmesi mümkün olmayan baskıcı yaşam formu olarak algılayan modern insan, sınırlarını kendi belirlemeyi temel ilke edindiği ‘ben’ merkezli yaşam alanına dönüştürürken *kimlikli bir birey* olarak sosyal varlığını *mutlu* ve *anlamlı* kılan sistemin gelenek olduğunu dikkatten kaçırmıştır.

Modernizmin dinî faktörlerden arındırılmaya çalışan seküler yeni yaşam formlarının kökeni aslında, Avrupa’nın, Ortaçağ’dan Rönesans, Reform ve Aydınlanma ile düşünce ve eylem anlamında farklı kabul ve ideolojilerle yeniden yapılanması şeklinde başlamıştır. Bu yapılanma döneminde vazgeçilmeyen en önemli unsur ise;

geçmiş, sahip olunan kökeni unutmadan, batı kültürünün kaynağı olan Antik Yunan ve Roma'yı reddetmeden geleceği oluşturmaktır. Reddetmenin ötesinde, geçmişteki kültürel kaynaklara dayanmayan, temelini bugünle başlatan bir modernlik anlayışının yok olmaya mahkûm olduğu gerçeğinden hareketle modernizm içinde Antik Yunan ve Roma kaynakları yeniden okunmaya ve anlamlandırılmaya başlanır.

Her insanın, toplumsal kişiliğine bağlı inancı ve ikonları vardır. İnsanların sosyal tepki ve davranışları, belleklerinde taşıdıkları psikolojik olayların dinamik bir sonucudur. Bu sebeple, kişinin sahip olduğu inanç ve tutumlar, idrak, öğrenme ve motivasyonun bir fonksiyonudur.

Derin yapıda, geleneğin kutsalı, modernizmin ise akli ve din dışılığı sembol olarak kabul etmesi, Batı insanında aklın sosyal varlık olan insanın bütün ihtiyaçlarına cevap veremediği gerçeğini ortaya çıkardı. Modernliğin insan hayatını kolaylaştırmasının ve sistemleştirmesinin yanında, profesyonelliğin ve bireyselliğin ortaya çıkardığı yalnızlık ve mutsuzluk, sosyal yapıda kilise otoritesi kadar olumsuz etki oluşturdu. Böyle bir toplumsal sistem içinde, modern sosyal insanı destekleyecek ve hayatını anlamlandıracak yeni unsurun varlığına ihtiyaç hissedildi: Gelenek...

Weber'in (1993: 81) 'ezeli geçmişin iktidarı' olarak tanımladığı gelenek, geleceğin de iktidarı oldu. Geleneğe dayanmayan modernliğin yok olma tehlikesi, karnaval ve festivallerin, modern resmî din veya kültürünün bir parçası olmasını gerekli kıldı. Smith'in (2009:

247) ifadesiyle festival 'diğer tüm alt sınıfları bünyesine alan bir halkbilim sınıfıdır'. Yapısal dinamiği içinde yer alan eğlence, sınırların şeffaflaşması, toplumsal yapının temel unsuru olan insanın gösteri sanatlarıyla duygularının dışavurumu, festivallerin geniş halk kitlelerinin kültürel belleğinde yüklendiği misyonun bir göstergesidir.

'Yerli dinleri yok etmek için modern dini sistem girişimleri, yeni bir isim altında hayatta kaldı.' Azizler Günü Kutlamaları, Cadılar Bayramı, Christmas, Paskalya eski Hint-Avrupalı ve/veya yerli Amerikan dinî ritüelleriyle modern resmî din ve kültürünün yeni bir birleşimini oluşturdu (Stoeltje 2009: 334-335). Bir başka ifadeyle, Paganist inançlar, Hristiyanlıkta yeni format, imge ve aktörlerle hayat bularak varlığını devam ettirdi.

İslamiyet'i kabul etmesinden sonra Şeyh Abdülvahit Yahya adıyla anılan Fransız entelektüeli ve düşünürü René Guénon'un 'zaman sınırlarını aşan bir bilgelik' olarak tanımladığı geleneğin, modern insanın ihtiyaç ve beklentilerini karşılayamadığı düşüncesi, Oryantalist bakış açısıyla Doğu ve özellikle İslam toplumları için oluşturulmuş bir önyargıdır. İngiltere'deki kraliyet seremonileri, Fransa'daki diplomasi geleneği, Hollanda'daki Queen's Day etkinlikleri, İspanya'daki Domates Festivali, Yunanistan'daki Fallus Festivali⁴ gibi pek çok uygulamaya 'modernliğin kabesi' kabul edilen Avrupa'da geleneğin 21. yüzyıl modern dünyasındaki yansımalarıdır.

Söz konusu geleneğin uygulama mekânı Avrupa ve uygulayıcıları Batı toplumunun 'modern insanı' olduğu örneklerde, geleneğin mi modernliğin mi

anlatılmak istendiği tartışma konusu bile edilmemektedir. Oysa, benzer bir kültürel etkinlik Doğu ve özellikle İslam toplumlarında icra edildiğinde, 'ilkel', 'arkaik', 'gerici' nitelendirmeleriyle olumsuz misyon yüklenmektedir.

Kendi kurduğu sınırsız teknolojik uygarlığın içinde, barınma, beslenme gibi temel ihtiyaçlardan edebî ve estetik zevklere kadar hayatın her safhasında teknolojiden faydalanan insan, her şeye rağmen ruhsal ve tinsel eksikliklerini giderme kaygısı taşımaktadır. Teknolojik gelişmelerin kalabalığında yalnız yaşayan bireylerin mutsuzluğu ve huzursuzluğu, sağlıklı nesillerin habercisidir. Hızına ayak uydurulamayacak gelişme ve değişmelerin yaşandığı yüzyılda, toplumdaki kimi kişi ve grupların çağdaşlaşmayı yanlış algılamaları ve yaşamaları, kültürel parçalanmayı beraberinde getirmektedir. En üst düzey teknik donanımın mutlu edemediği sosyal bir varlık olan insan, ait olduğu kültürün bize biz olduğumuzu hatırlatan geleneksel unsurlarını kullanarak aitlik duygusunu yaşar. Aidiyet, ortak kültürel değerleri kullanma yönüyle bireyi, aynı toplumun üyesi olma hazzına ulaştırır. Üyesi bulunduğu kültürü paylaşmanın, aynı değerleri yaşama ve yaşatmanın verdiği kültürel bellekteki sorumluluk ve mutluluk, kişiyi manevî haz duymaya yönlendirir.

Modern dünyanın kent kökenli merkezlerinde, yalnız bireyin, aitlik duygusunu hissederek sosyalleştiği, eğlendiği, mutlu olduğu, rutin hayatın sorunlarından uzaklaştığı ve bir topluma ait olma anlamında güven duygusunu hissettiği (ontolojik güven) en önemli ve belki de yegâne alan *festi-*

*val*lerdir. Bireysel performansın grup aidiyetiyle birleştiği festivaller, grup kimliğinin tescillenmesi ve toplumsal sorumluluğun paylaşılmasında da karakteristik özelliklere sahiptir. Her toplum için farklı bellek mekânlarına dönüşen festivaller, özelde bireyin genelde toplumun kolektif belleklerinin kodlanarak saklandığı ve bilgi, tecrübe, yaşanmışlıkların canlandırıldığı sosyal gösterimlerdir.

Hollanda Kültürel Belleğinin İmgesi Olarak Queen's Day (Kraliçe'nin Günü/Koninginnedag) Festivali

Hollanda Kralı III. William'ın son çocuğu olarak 1885'te doğan Prenses Wilhelmina'nın doğum günü, 1885 tarihinden itibaren her yıl *Prenses'in Günü (Prinsessedag)* ve kralın ölümünden sonra Wilhelmina'nın Kraliçe olmasıyla 1890 yılında *Queen's Day (Kraliçe'nin Günü)* olarak kutlanır (Bekkers-Moody 2015: 172).

Prenses Wilhelmina, 31 Ağustos 1880 tarihinde, Kral III. William'ın son çocuğu olarak Lahey'de doğdu.

31 Ağustos 1885 tarihinden itibaren, Wilhelmina'nın doğum günü, her yıl Prenses'in Günü (Prinsesdag) ve kralın ölümünden sonra Wilhelmina'nın Kraliçe olmasıyla 1890 yılında Kraliçe'nin Günü olarak tanındı. 31 Ağustos 1902 tarihinde, Kraliçe Wilhelmina'nın yakalandığı tifüsten kurtulmasıyla da Kraliçe'nin Günü, gerçek bir halk kutlaması olarak kabul gördü (Dijk 2007: 45-49).

6 Eylül 1948 tarihinde, Wilhelmina'nın kızı Juliana kraliçe ilan edildi ve 1949'da, Kraliçe'nin Günü etkinlikleri, Kraliçe Juliana'nın doğum günü olan 30 Nisan'a taşındı. Daha sonra 30 Nisan 1980 günü de, Juliana'nın kızı Beatrix kraliçe oldu ancak, Beatrix'in doğum günününün 31 Ocak olup kış mevsimine rastlaması ve Kraliçe Juliana'ı onurlandırma adına 30 Nisan, daimi olarak Kraliçe'nin Günü şeklinde kabul edildi. 30 Nisan 2013 yılı Queen's Day'de Kraliçe Beatrix tahtını oğlu Willem Alexander'a devrettiği için, bu özel gün, kutlamanın yanı sıra, Hollanda kralının taç giyme törenine de ev sahipliği yapmıştır. Hollanda kolektif belleğinde aitlik, eğlence, sosyalleşme, mutluluk verme işlevlerinin yanı sıra, 2013 yılı Queen's Day'i diplomatik açıdan da farklı bir misyon yüklenmiştir. Otuz üç yıldır tahtta olan yetmiş beş yaşındaki Kraliçe'nin Kraliyet Sarayı'ndaki törende tahttan feragat ettiğine dair belgeyi imzalamasıyla, 46 yaşındaki Prens Willem-Alexander, Willem III'ün 1890'daki ölümünün ardından 123 yıl sonra, ülkenin ilk kralı olur. Ve 2014 tarihinden itibaren Queen's Day, King's Day olarak Hollanda kültürel belleğinde yerini alır.

Festivallerin yol haritasının ilk basamağını oluşturan zaman, Queen's Day Festivali açısından da, katılımcı halkın açık alanda ortak duygu paylaşımını yaşamaları ve eğlenmeleri anlamında önem taşımaktadır.

Resmî tatil olan bu gün, Hollanda'nın Amsterdam, Arnhem, Utrecht ve Lahey gibi pek çok kent ve kasabasında 29 Nisan gecesi başlayıp 30 Nisan günü boyunca da devam eden sokak partileri, müzik performansları, dans, oyun ve eğlenceler gibi pek çok aktiviteyle anlaşılmaktadır. Hollanda halkı, kraliyet ailesinin varlığını ve bekasını temsil eden bu günde, Hollanda toplumuna ait bir birey olmanın grup aidiyetini hissederken modern dünya içindeki bireyselliğini ve yalnızlığını sosyalleşerek giderir. Rembrandtplein, Dam ve Museumplein gibi merkezî noktalarda ücretsiz halk konserlerinin düzenlendiği festival, dünyanın en geniş katılımlı 'çalgın sokak partisi' olarak da anılmaktadır. İspanya kralı 2. Felipe'ye karşı Hollanda isyanını başlatan Alman asıllı kahraman Willemus van Nassouwe tarafından 1574'te yazılan ve Hollanda millî marşı olarak söylenen Het Wilhelmus,⁵ 30 Nisan günününün vazgeçilmez müzikal unsurudur.

Kamusal alandaki sınırların şef-

faflaştığı bu festival, her yaş grubundan Hollandalının katıldığı, ‘özgür hissetme ve eğlenme açık işlevi’nin eyleme dönüştürüldüğü toplumsal gösterilerdir. Festival, eğlence işlevinin yanında ikinci el eşya ve genel pazarların kurulmasıyla ‘ekonomik işlev’ de yüklenir. Oyunağını satmak isteyen küçük çocuklardan en üst yaş grubuna kadar farklı profillerden gelen Hollandalılar, kaldırım, park, sokak vb. her mekânı ücretsiz kullanarak ikinci el eşyalarını vergisiz satışa sunar. Festival günü, şehrin en dar sokakları dahi, satış yapan Hollandalı girişimcilerin eylemlerine tanık olur (Dijk 2007: 55-57).

Bu açık hava pazarlarında, ikinci el objelerin dışında, bölge sakinlerinin evlerinin önlerindeki mekânlarda atıştırmalık sandviç, şekerleme, tatlı ve içecek de satışa sunulur. Semt sakinlerinin evlerinin tuvaletini ücret karşılığı kullanıma açtıkları da yaygın uygulamalardan biridir. Arz ve talep açısından karşılıklı memnuniyet ilkesine dayalı mikro ölçekli ekonomi modelinin sergilendiği Hollanda sokakları, festival döneminde, üretim ve tüketim mekânlarına dönüşür. Bir başka ifadeyle, toplumsal birlikteliğin belleklerde yaşatıldığı bu festivalde, eğlence alt yapısı içinde ekonomik fa-

aliyetler, legal firmaların üretim ve satışının, talep ve ihtiyaç doğrultusunda, yerel halkın, amatörcü oluşturduğu ekonomi piyasası formatını alır.

Kraliyet ailesi mensupları; festival günü, farklı mekânlarda halkı selamlayarak, sokaklarda düzenlenen eğlence ve etkinliklere katılarak Hollanda halkıyla ‘aynı toplumun üyesi olma hazzı’nı yaşadıkları mesajını iletirler. Festivalde, Kraliyet mensuplarının sokaklarda halkı selamlaması, sembolik de olsa spor, dans gibi etkinliklere katılması, toplumsal dokunun organik birlikteliğinin yeniden yapılandırılması anlamında önem taşımaktadır. Hollanda Kraliyeti’nin hem ülke hem de dünya belleğinde sosyal statü göstergesi olan Queen’s Day Festivali, ülke prestiji açısından da Hollanda vatanseverliliğinin simgesi olarak kabul edilir.

Portakal (oranje), Hollanda Kraliyet Hanedanlığı’nın ismi ve sembolüdür. Bu sebeple, Queens Day’in rengi olarak da giyim eşyaları, makyaj, dekor, kostüm vb. maddî kültür ürünlerinin tamamında hanedanlığı simgeleyen ‘portakal rengi’ kullanılır. Festival günü, şehir sokakları ve halk bu renge bürünerek sözsüz iletişimde gösterge olarak da kraliyet rengini tercih eder. Yüz boyamalarından kıyafetlere, şapka, peruk gibi aksesuarlardan iç giyime, evcil hayvanlardan dekoratif malzemelere kadar her maddede alternatifsiz olarak bu rengin tercih edilmesi, millî birliktelik açısından olduğu kadar, sade Hollanda vatandaşına festivalin gizli fonksiyonu olarak, kraliyet ailesine mensup olma

psikolojisini de yaşatmaktadır. Portakal rengindeki alt ve üst giyim materyalleriyle donanan halk, âdeta 'Oranje Hanedanı' üyesi olma hissini tecrübe eder.

Özel organizasyon firmaları tarafından bu gün için festival turları düzenlenmesi, maddî kültür ürünlerinin üretilip tüketilmesi ve yeniden üretilmesi, yeme içme mekânlarının festivale özel menüler hazırlanması, müzik sektöründe bu güne özel ücretli/ücretsiz konserler düzenlenmesi, ulaşım sektöründe ekstra ücretli güzergâh uygulamalarıyla *Queen's Day* Kapitalist sistem içinde tüketilen ve dönüştürülen çok yönlü gösteri olma özelliğini de taşımaktadır.

Festivalin yol haritası; festivalin gerçekleştiği zamandan törene katılacak kraliyet protokoluna, gösterilerde kullanılacak ses/ışık kurulumlarından güvenliği sağlayan kolluk hizmetlerine, farklı bölgelerden festivale katılmak için gelen hedef kitlenin ulaşım/konaklama vb. ihtiyaçlarından sunulacak gösteri sanatlarının izin başvurularına, gösterilerde kullanılacak maddî kültür ürünlerinin tasarlanmasından küçük ölçekli bölge üreticilerinin ürünlerini pazarlanmasına kadar çok geniş ölçekte varlığını gösteren sistematik bir çalışma ürünüdür.

Queen's Day Festivali'nin İşlevsel Halkbilim Teorisi Açısından Sonuçları

Her toplumun sahip olduğu farklı coğrafi, tarihi, kültürel ve sosyal geçmişten beslenen kimlikler, mikro ölçekte kişinin, makro ölçekte milletlerin, dünya coğrafyası üzerinde diğer milletlerden ayrılımlarını sağlayan değer yargılarının temel yapı taşlarıdır. Niteliksiz yığından ayrılmanın verdiği benlik duygusu, herhangi bir kimliğe sahip olan insanda, kendini sorgulama, gruba bağlılık, özgüven ve sorumluluk sahibi olma hassasiyetini de beraberinde getirir.

Bireysel bellek, yaşanan anların büyük bir bölümünün tamamen bireysel olmadığı, ortak bağlamlarda biçimlendirildiği gerçeğine dikkat çeker. Kişinin geçmişine yönelik hatırladıkları, birlikte yaşadığı insanlar, olaylar, mekânlar gibi farklı dış etkenler tarafından biçimlendirilirler. Bir başka ifadeyle, bunlar, sosyokültürel bağlamlar içinde hatırlanır. Kültürel belleğin iki formu birbirlerinden analitik düzeyde ayırt edilebilir ancak pratikte bilişsel, sosyal ve medyayla ilgili yönler sürekli etkileşim içindedir (Erl1 2008: 5-6).

Bilişsel ve eğitim psikolojisi lite-

ratüründe ‘test etkisi’ olarak kullanılan ‘sınava tabi tutma’ uygulaması da, öğrenme üzerinde doğrudan pozitif etki oluşturur. Sınav eylemi, ‘bellekten geri getirme’nin bilginin unutulmaya karşı daha dirençli olmasına ve bilginin uzun vadede akılda tutulmasını güçlendiren bir hatırlatma mekanizması etkisi göstermesine sebep olur (Roediger III-Zaromb-Butler 2015: 185). Kùltürlerin yaşatılan bellekleri ve bellekteki verilerin tekrarlanarak saklanmasını sağlayan toplu gösterimler olan festivaller ise katılım, performans, dans, müzik, yarışma vb. aktivitelerle sembol ve maske gibi aksesuarlar aracılığıyla bireylerin sosyal iş bölümü yapmalarına da imkân sağlamaktadır.

Festivallerde, folklorun ayırt edici dinamikleri olan performans, sanat ve estetik, farklı kültürel beğenilerle bütünleştirilerek merak, eğlence, sanat, kültür ve estetik unsuru olarak hedef kitleye sunulur. Festival ve belleğin yüklendiği misyonlar bağlamında, Queen’s Day Festivali’nin işlevlerini de kültürel doku analizi açısından şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

1. Queen’s Day Festivali’nin temel misyonu, folklorun, siyasal ve/veya toplumsal öğretilerin benimsetilmesinde kullanılan ideolojik amaçlarla paralellik taşımaktadır. “Siyasal içerikli kutlama/tören ve eğlencelerin (taç giyme törenleri, başkan seçilme ve göreve başlama tören ve eğlenceleri...) merkezine çekilen katılımcılar ve izleyiciler, aktarılan ideolojiyi veya ideolojik sistemi onaylamaya ve savunmaya başlarlar (Özdemir 2005: 323). Hollanda halkı da, Paul Ricoeur’un ‘ezberleme gösterileri’ olarak tanımladığı, ha-

tırlamanın ayırıcı özelliğini oluşturan kültürel belleğin *kodlayarak saklama, hatırlama, tekrar ederek unutmama* niteliklerini Queen’s Day Festivali’nin gizli işlevleri olarak eyleme dönüştürür.

2. Queen’s Day Festivali’nde Hollanda kültürüne mensup olan kişi, etkinlikteki aktiviteleri icra ederken, ait olduğu sosyal grup kimliğini yaşar ve yaşatır. Aynı gruba ait olmak, bireye güven duygusu kazandırır, lüzumsuz endişelerden arındırır.

3. Queen’s Day Festivali, ‘eğlendirme’ işleviyle birlikte, ülke halkı için ‘keyif alma/verme, rahatlatma, mutlu olma, rutin hayatın sıkıntı ve endişelerinden arınma’ gibi işlevlerle aktif olarak gönüllülük çerçevesinde eyleme dönüştürülmektedir.

4. Festivallerde sınırların şeffaflaşması, katılan bireyi özgür kılar. Kamusal alanın kesin çizgilerinin belirsizleşmesi eğlence işleviyle birleşince, katılımcıda özgürlük duygusunun baskın derecede hissedilmesine sebep olur. Queen’s Day Festivali katılımcıları da, cinsiyet, meslekî kimlik, hiyerarşi sınırlarını aşmanın hazzıyla, insan olmanın temel gereksinimlerinden olan özgürlük duygusunu yaşar.

5. Queen’s Day Festivali’nde, Hollanda Kraliyet mensupları, gün içindeki eğlence ve etkinliklere bölge halkıyla birlikte bizzat katılarak folklorun ‘aynı toplumun üyesi olma hazzı’ işlevini eyleme dönüştürmekte ve halkla bir bütün oluşturdukları mesajını vermektedirler.

6. Queen’s Day Festivali, etkinlik boyunca hazırlanan/kullanılan/sunulan kostüm, aksesuar, dekor, pazar satışları, yiyecek-içecek vb. ürün ve

nesnelere, Hollanda kültür ekonomisi açısından da bölge insanına katkı sağlamaktadır.

7. Queen's Day Festivali, Hollanda halkı için 'kraliyet' temelinden hareketle dünya coğrafyası üzerinde Hollanda'nın güç anlamında varlığının sembolü olarak kabul edilmekte ve Hollanda toplumunun güç gösterisi olarak nitelendirilmektedir.

8. Hollandalı birey, Queen's Day Festivali'nde kamusal alandaki ekonomik, sosyal, meslekî kimlik sınırları ortadan kalktığı için, 'protesto işleviyle' birlikte kurallara bağlı kalmamanın, hatta kuralları yıkmanın keyfini ve rahatlığını yaşar.

9. Queen's Day Festivali'nde kostüm, şapka, maske, makyaj vb. kullanılan her unsur, sembolik iletişimde bir göstergedir. Her göstergenin de, yaşatıldığı kolektif bellekte kodlanarak saklanan anlamları mevcuttur. Portakal rengi kıyafet, aksesuar ve makyaj kullanımıyla da, hem yerel halka hem de dünyaya Hollanda Kraliyet ailesine ve kimliğine bağlı olunduğu mesajı verilir.

10. Queen's Day Festivali, tarihteki kültürel kodların tekrar yoluyla hatırlandığı ve anın yaşandığı modern kent kökenli aktivitelerdir. Geçmiş, bugün ve gelecek, aynı festivalde yaşatılarak, 'gelenegin geleceğe aktarılma işlevi' de eyleme dönüştürülür.

11. Festivaller, Antony Giddens'in (2012: 83-84) 'ontolojik güvenlik' olarak tanımladığı, bireyin varlığını korumaya yönelik güven algısını duygusal olarak hissettiren bellek mekânlarıdır. Queen's Day Festivali'nde de Hollandalı bireyin, kendi kimliğinin sürekliliğine, toplumsal ve nesnel eylem or-

tamlarının sabitliğine duyduğu itimat duygusunu yaşatılır. Ontolojik güvenle, toplumlara oluşturan bireyler, sosyal yapının bekasına duydukları güveni psikolojik anlamda yaşayarak pekiştirirler. Bir başka deyişle insan, modern dünyanın içinde yalnız ve öteki olmadığını hissedir.

12. Festival rengi olarak iç/dış giyim eşyalarından makyaja, aksesuarlardan dekoratif ürünlere kadar bütün maddi kültür ürünlerinin tamamında 'turuncu' kullanılması, etkinliğe katılan Hollandalıların belleklerinde, gizli fonksiyon olarak, adeta 'Oranje Hanedanlığına' mensup olma psikolojisini de yaşatmaktadır.

13. Queen's Day Festivali'nde, folklorun temel işlevlerinden kabul edilen 'eğlendirme', 'hoş zaman geçirme' ve 'gelenegi, gelecek nesillere aktarma' fonksiyonları UNESCO SÖZLEŞMESİ'nin 24. maddesindeki ifadeyle 'yaşayarak' ve 'yaşatılarak' eyleme dönüştürülür.

Sonuç

Gelenegin temel aktör olarak kullanıldığı kültürel gösteri ve/veya metin yazarlığı, 20. yüzyıl sonrasında, modern devletlerin politik ve kültürel imaj oluşturmada kullandıkları etkili bir yöntemdir. Ortak bir geçmişi yeniden inşa etmek için yapılan uygulamaların çoğu, bireysel ve kolektif bellek sürecinde, şimdiki bilgi ve ihtiyaçlara göre geçmişin oluşturulmasında özlü seçicilik gibi benzerlikler taşır. Toplumların, dünya üzerindeki görünürlüklerinin ve millet olarak var olma statülerinin bir göstergesi olan kültürel değerler, kolektif bellekte saklandığı ve yaşatıldığı sürece varlıklarını devam ettirirler. Gelenek olarak kod-

lanan bu değer sistemi, ilkel çağdan modern döneme uzanan çok geniş bir zaman dilimi içinde insan hayatını anlamlandıran, sıradanlıktan çıkarıp ruh kazandıran sosyal normlardır.

Örf, âdet, gelenek gibi sosyal normların belirlediği kültürel kimlikle ortak değerler doğrultusunda birleşme, kültürel belleğin temelini oluşturur. Kültürlenme sürecinin önemli aşamalarından biri olan, kültürel değer ve şahsiyetlerin bireylerin belleğinde kodlanması ve yaşatılması, ancak hatırlanma ve tekrarlanmayla sağlanabilir. 21. yüzyılda, insanlığın hızla kaybetmeye başladığı kültürel kodlar, kimliksizleşmeyi de beraberinde getirir.

Gelenek, modernliğin yalnızlaştırıp parçalara ayırdığı toplumu, organik bağlarla bir araya getiren ve etki faktörü oluşturan bütünleştirici bir unsurdur. ‘Geri getirme/hatırlatma’ kolektif belleğin oluşturulmasını sağlayan bir mekanizma olarak geleneğin unutulmamasını sağlar. Aktif olarak düzenli hatırlanan bilgi, unutulmak üzere kalıcı belleğe yerleşir: Dinî, millî ve tabiat kökenli bayramların periyodik uygulanmalarındaki en önemli gizli fonksiyon, *tekrar* ile hatırlatmayı sağlamaktır. *Aitlik* duygusuyla aynı toplumun üyesi olma hazzına ulaşan sosyal grup üyesi, geleneğin icracısı olarak da varlık sebebini tesciller.

21. yüzyıl dünyasında, Türk halkının ve aydınının uygulamaktan *imtina ettiği*, Batı insanının ve aydınının ise *gururlandığı* gelenek kullanımı, modern dünya içinde, sosyal varlık olan insanın temel ihtiyaçlarının eğitim, ekonomik, hiyerarşik sınır ve sınıflarının şeffaflaştığının da bir gös-

tergesidir. Gelenek olarak kodlanan kültürel değerlerin, milliyetçi ve ideolojik görüşler temelinde toplumdaki politik ve kültürel algı oluşturmada kullanımında eğlence temelli festivaller, işlevsel bir rol yüklenir. Kültürel bir unsurun ya da ürünün, herhangi bir fiziksel bağlam, mekân, kişi ya da objeyle birleşimi, kültürel bellekte kodlanarak saklanan geleneğin aktarımının ayırt ediciliğini ve kalıcılığını sağlar.

Festival, ait olduğu toplumun varlık sebebinin simgeleştirilmesine zemin oluşturur. Millî bir değerın kültürel imgelerle anlamlandırılarak hikâyeleştirilmesi, atfedilen değerın sıradanlıktan çıkarılarak unutulmasına engel olur. Geleneğin; siyasal, sosyal ve kültürel yapıda düzenin korunmasını ve uygulanmasını sağlayan yasama-yürütme-yargı organı işlevi yüklediği bu yüzyılda, Hollanda kültürel belleğinin ‘anlam aktarımı’ özelliğini taşıyan Queen’s Day Festivali de, bölge insanının belleğinde ‘Hollanda’ya aitlik’ duygusunu eğlence platformunda pekiştirerek Hollanda halkına kimlik kazandırmaktadır. Her yaş grubundan Hollandalının icra ettiği bu festival, gelecek nesillerin de yaşayıp gözlemleyerek kalıcı belleklerine taşıdıkları Hollanda kültürünün temel değeri olarak kodlanmaya devam edecektir. Dünya üzerindeki her toplum, her dönem ve şartta, varlığını anlamlı ve farklı kılabilmesi için, kültürel imgelerle donatılan hikâyelere ihtiyaç hissedecektir. Ve Tanrı, dinin temel değerleri ve öğretileri ikileminde bu dünyanın yönetimini insana vermiştir.

NOTLAR

- 1 Nasr'ın gelenek ve modernlik konusundaki düşünceleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Nasr, S. H. (1989), *Modern Dünyada Geleneksel İslâm*, (Çev. Savaş Şafak Barkçı-Hüseyin Aslan); Demirkol Dr. Murat (2010), "Seyyid Hüseyin Nasr'a Göre Ezeli Hikmet ve Geleneksel İslâm", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 51: 2, s. 271-290.
- 2 Talcott Parsons'un Avrupa düşüncesinde toplumsal eylem teorisi etrafında yaşanan dönüşümü ele aldığı kuramsal çalışmaları ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Parsons, Talcott (2015), *Toplumsal Eylemin Yapısı I*. İstanbul: Sakarya Üniversitesi Yayınları; Parsons, Talcott (2015), *Toplumsal Eylemin Yapısı II*. İstanbul: Sakarya Üniversitesi Yayınları.
- 3 Harvey Cox'un modernizm, gelenek ve din konusundaki fikirleri için bkz. Harvey, G. Cox (1973), *Seduction of the Spirit: The Use and Misuse of People's Religion*, USA: NY, A Touchstone Book, Simon & Schuster; (1985), *Religion in the Secular City: Toward a Post-modern Theology*, USA: NY, Simon & Schuster; (2013), *The Secular City: Secularization and Urbanization in Theological Perspective*, 1st edition 1965, USA: New Jersey: Princeton University Press.
- 4 Pagan kültürünün bir ögesi olan fallus törenleri, iki bin yıl öncesinden günümüze aktarılan, Yunanistan'da, Antik Yunan şarap tanrısı Dionizos adına düzenlenen festivallerden biridir. Yunanistan'ın Larissa yakınlarındaki Tyrnavos kasabasının en önemli eğlencelerden olan *Fallus Festivali*, bereket festivali olarak yaşatılmaktadır. Tyrnavos kasabası sakinleri, her yıl Lent döneminin ilk pazartesi günü, fallus maketleri eşliğinde gerçekleştirilen ritüellerle eğlenirler. Halkın coşkuyla katıldığı festivalde, fallus şeklinde hazırlanan ekmekler yenirken, fallus biçimindeki kamyşlarla fallusa benzeyen kupalardan içki içmek, seramik fallusları öpmek, fallus biçimindeki tahta oturmak ve fallusla ilgili şarkılar söylemek en önemli eğlence biçimleridir. Tyrnavosluların, kasabada yakaladıkları turistlerin bacak aralarına seramik bir fallus yerleştirerek onları kaynayan bir ispanak çorbası tenceresinin üzerinde sallandırmaları, bu kişilerin serbest bırakılmadan önce seramik fallusu öpmek, sert bir yerel içki olan *tsipouroyu* yine fallus şeklindeki bardaktan içmek ve sonra da çorbaya karıştırmak zorunda bırakılmaları da festivalin dikkat çekici ritüelleri arasındadır. Fallusla ilgili bu eylemleri gerçekle-

tirenlerin yüzlerine külden çizgiler çekilmek suretiyle ödüllendirilmesi fallus eğlencesinin bir başka uygulamasıdır. Tyrnavoslu kadın, erkek ve hatta çocuklar, sokaklarda müstehcen sözler içeren şarkılarla Fallus Festivali'ni kutlarken, Yunanistan'ın diğer bölgelerinde yaşayanlar, Paskalya öncesi perhize daha mütevazı biçimde uçurma uçurarak, ahtapot, zeytin ve mayasız ekmek yiyerek girerler. Tyrnavos kasabasında 1940'lara kadar yalnızca erkeklerin katıldığı bu festivale, daha sonra kadınlar da dâhil olmuştur. Günümüzde çocuklar dahi, fallus eğlencelerine katılmaktadırlar. Festivale katılmayan tek kurum, yerel kilisedir (<http://www.spiegel.de/international/search/index.html?suchbegriff=Tyrnavos> erişim tarihi 23.04.2016).

- 5 Het Wilhelmus hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Brill, Prof. W. G (1869), *Het Wilhelmus van Nassouwe: de oorkonde van Nederlands tweede geboorte*, Nederlands: Universiteitsbibliotheek Gent; e kitap (<https://books.google.com.tr/books?id=qYxFAAAAcAAJ&printsec=frontcover&dq=Het+Wilhelmus&hl>), Dekker, Gudrun Anne (2012), *Nationalhymne "Het Wilhelmus" in Haarlem entstanden*, Germany: Books on Demand.

KAYNAKLAR

- Bekkers, Victor- Moody, Rebecca (2015), *Visual Culture and Public Policy: Towards a Visual Polity?* London and New York: Routledge Press.
- Brill, Prof. W. G (1869), *Het Wilhelmus van Nassouwe: de oorkonde van Nederlands tweede geboorte*, Nederlands: Universiteitsbibliotheek Gent; e-kitap (<https://books.google.com.tr/books?id=qYxFAAAAcAAJ&printsec=frontcover&dq=Het+Wilhelmus&hl>).
- Cox, Harvey, G. (1973), *Seduction of the Spirit: The Use and Misuse of People's Religion*, USA: NY, A Touchstone Book, Simon & Schuster.
- Cox, Harvey, G. (1985), *Religion in the Secular City: Toward a Postmodern Theology*, USA: NY, Simon & Schuster.
- Harvey, G. Cox (2013), *The Secular City: Secularization and Urbanization in Theological Perspective*, 1st edition 1965, USA: New Jersey: Princeton University Press.
- Dekker, Gudrun Anne (2012), *Nationalhymne "Het Wilhelmus" in Haarlem entstanden*, Germany: Books on Demand.
- Dijk, Kees Van (2007), *The Netherlands Indies and the Great War 1914-1918*, Netherlands: KITLV Press.

- Erll, Astrid-Nünning, Ansgar (2008), *Cultural Memory Studies, An International and Interdisciplinary Handbook*, Berlin; New York: Walter de Gruyter.
- Ersoy, Ruhi, (2014), "Modernizm- Postmodernizm Bağlamında Geleneksel Tıp Uygulamalarının Güncelliği Üzerine Bir Değerlendirme", *Millî Folklor*, Cilt 12, Yıl 26, Sayı 101, s. 182- 192.
- Fidan, Ali (2010), "Modern Dünyanın Bunalımı", Tanıtım ve Eleştiri Yazıları, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt 10, Sayı 2, s. 347-351.
- Giddens, Antony (2010), *Modernite ve Bireysel Kimlik*, İstanbul: Say Yayınları.
- Guénon, René (2005), *Modern Dünyanın Bunalımı*, (Çev. Mahmut Kanık), İstanbul: Verka Yayınları.
- Gustave Le Bon (1997), *Kitleler Psikolojisi*, İstanbul: Siyaset Hayat Yayınları.
- Matthews, Hugh-LIMB Melanie-TAYLOR Mark (1999), Young people's participation and representation in society, Elsevier Science Ltd., *Geoforum* 30: 135-144.
- Nasr, Seyyid Hüseyin (1989), *Modern Dünyada Geleneksel İslâm*, (Çev. S. Ş. Barkçın-H. Arslan), İstanbul: İnsan Yayınları.
- Nasr, Seyyid Hüseyin (2015), *İslâm ve Modern İnsanın Çıkmazı*, (Çev. Ali Ünal-Sara Büyükduru), İstanbul: İnsan Yayınları, 7. baskı.
- Oğuz, Prof. Dr. M. Öcal (2014), "Çağdaş Kentte Bir Yeniden Canlandırma Örneği: Çiğdem Günü", *Millî Folklor*, Cilt 13, Yıl 26, Sayı 101, s. 25- 39.
- Özdemir, Doç. Dr. Nebi (2005), *Türk Eğlence Kültürü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Parsons, Talcott (2015), *Toplumsal Eylemin Yapısı I*. İstanbul: Sakarya Üniversitesi Yayınları.
- Parsons, Talcott (2015), *Toplumsal Eylemin Yapısı II*. İstanbul: Sakarya Üniversitesi Yayınları.
- Ricoeur, Paul (2012), *Hafıza, Tarih, Unutuş*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Roediger III, Henry L.-ZAROMB, Franklin M.-BUTLER, Andrew C. (2015), "Kolektif Belleğin Şekillendirilmesinde Tekrarlanan Hatırlamanın Rolü", *Zihinde ve Kültürde Bellek* (Yayına Haz.: Pascal BOYER-James V. WERTSCH), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, s. 175-216.
- Shils, Edward (2003). "Gelenek Nedir?", *Doğu Batı "Modernliğin Gölgesinde Gelenek"*, Ankara: Yıl: 7, Sayı: 25, Kasım, Aralık, Ocak 2003-04.
- Singhal, Arvind-Cody, Michael J. (2004), *Entertainment-Education and Social Change*, Lawrence Erlbaum Associates.
- Smith, Robert Jerome (2009), "Festival ve Kutlamalar", *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3* (Çev. Sibel Keskin), Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Stoeltje, Beverly J. (2009), "Festival", *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3* (Çev. Sibel Keskin), Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Şahin, Halil İbrahim (2013), "Ziya Gökalp'in 'Halk' ve 'Halkbilimi' Terimlerine Bakış Açısında Gelenegin Yeri", *Millî Folklor*, Cilt 12, Yıl 25, Sayı 99, sayfa 91-100.
- Toelken, Barre (1996), *The Dynamics of Folklore*, UT: Utah State University Press, Logan.
- Weber, Max (1993), *Sosyoloji Yazıları*, (Çev: Taha Parla), İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.
- Worth, Nancy (2009), "Understanding youth transition as 'becoming': Identity, time and futurity", Elsevier Science Ltd., *Geoforum* 40: 1050-1060.
- Zijderfeld, Anton C. (2007), *Sahnelik Toplum*, İstanbul: Pınar Yayınları.

Sanal Kaynaklar

<http://www.spiegel.de/international/search/index.html?suchbegriff=Tyrnavos/> (erişim tarihi 23.04.2016)

Foto 1: http://www.pannekoekenbakker.nl/Thorn/Thorn/Koninginnedag_10_249.html (erişim tarihi 23.04.2016)

Foto 2: http://www.pannekoekenbakker.nl/Thorn/Thorn/Koninginnedag_10_249.html (erişim tarihi 23.04.2016)

Foto 3: <http://www.treinenweb.nl/uploads/image/koninginnedag2.jpg> (erişim tarihi 23.04.2016)

Foto 4: <http://londonist.com/2013/04/koninginnedag-2013-celebrate-the-dutch-throne-exchange> (erişim tarihi 23.04.2016)

Foto 5: <http://www.amsterdam.info/queensday> (erişim tarihi 20.04.2016)

Foto 6: <http://www.iamsterdam.com/en/visiting/whats-on/kings-day/all-about-kings-day-in-amsterdam> (erişim tarihi 20.04.2016)

Foto 7: <https://www.lemeleresch.nl/wp-content/uploads/2016/03/koninklijk-paar.jpg> (erişim tarihi 20.04.2016)